

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
МЕДИЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ЗАПОРІЗЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ
І НАПИСАННЯ ПОШУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ

Запоріжжя, 2021

ПДР. Методичні рекомендації до написання і підготовки пошуково-дослідної роботи. Запоріжжя, Медичний фаховий коледж ЗДМУ, 2021. 32 с.

Укладач: Четвертак Т. Ю., к.пед.н., викладач фармацевтичних дисциплін

Рецензент: Кілеєва О. П., викладач-методист, директор Медичного фахового коледжу ЗДМУ

У посібнику вміщено вимоги, методичні рекомендації та поради щодо підготовки, написання, оформлення і захисту пошуково-дослідної роботи коледжу. Видання адресоване викладачам-наставникам коледжу, педагогічним працівникам, які займаються організацією пошуково-дослідницької роботи зі здобувачами медичної освіти, зацікавленим у поглибленні знань та опануванні навичок проведення пошуково-дослідницької роботи. Рекомендовано навчально-методичним кабінетом коледжу.

ЗМІСТ

1. Етапи написання пошуково-дослідницької роботи
2. Підготовчий етап
3. Вибір теми дослідження
4. Складання програми наукового дослідження
5. Визначення мети і завдань дослідження
6. Виділення об'єкта та предмета дослідження
7. Обґрунтування актуальності, новизни наукового дослідження
8. Складання детального плану роботи
9. Вивчення літератури
10. Добір фактичного матеріалу, обробка й критичний аналіз результатів дослідження
11. Види наукової роботи студентів (реферат, пошуково-дослідницька, науково-дослідницька роботи)
12. Вимоги до тексту наукової роботи
13. Мова і стиль наукової роботи
14. Форматування тексту (обсяг, шрифт, інтервал роботи)
15. Оформлення заголовків
16. Нумерація сторінок
17. Правила цитування та посилання на використані джерела
18. Скорочення
19. Основні вимоги до бібліографічного опису наукової літератури
20. Ілюстрації та таблиці
21. Оформлення додатків
22. Основні вимоги до написання роботи
23. Структура наукової роботи
24. Зміст та оформлення наукової роботи
25. Відгуки та рецензії
26. Захист пошуково-дослідницької роботи
27. Використана література

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Здобувачі освіти Медичного фахового коледжу Запорізького державного медичного університету протягом навчання готують та захищають реферативні, науково-дослідницькі та пошукові роботи.

1.2. Дана методична розробка визначає основні вимоги до підготовки, написання, оформлення реферативних, наукових та пошукових робіт.

1.3. Якісній підготовці та написанню реферативних, наукових та пошукових робіт сприяє:

- систематизація, поглиблення та закріплення отриманих студентами протягом навчання теоретичних знань;
- формування умінь та навичок наукового дослідження медичної проблематики та її самостійного аналізу, формулювання узагальнень і обґрунтування висновків; застосування набутих знань при вирішенні наукових і практичних завдань;
- розвиток навичок самостійної дослідницької роботи.

1.4. Виконуючи різні види наукової роботи, слід враховувати, що в сучасних дослідженнях з проблем медицини, фармації та педагогіки широко використовуються різні методи досліджень теоретичного та емпіричного рівнів.

До теоретичних методів належать методи аналізу й синтезу, абстрагування та деталізації, моделювання, індукції та дедукції тощо. До емпіричних методів – спостереження, опитування, тестування, експерименту тощо. Усі види студентських наукових робіт передбачають дуже важливий етап добору, систематизації, вивчення теоретичних та інших інформаційних джерел з обраної проблеми дослідження.

Під час підготовки рефератів використовуються переважно теоретичні методи дослідження (зокрема аналіз, узагальнення, порівняння), у всіх інших видах наукових робіт студенти повинні обов'язково застосовувати як теоретичні, так і емпіричні методи дослідження.

1.5. Основні завдання наукових керівників коледжу:

- Залучити здобувачів до науково-дослідницької роботи;
- Сприяти додатковій освіті;
- Пропагувати наукові дослідження студентської молоді;
- Здійснювати профорієнтаційну роботу, готуючи майбутніх науковців.

1.6. У медичному коледжі працюють секції:

- Медицина;
- Фармація;

- Педагогіка

1.7. Формою роботи в секціях є:

- Теоретичні заняття; консультативна та індивідуальна робота;
- Практичні заняття;
- Лекції; семінари; конференції;
- Зустрічі зі здобувачами;
- Конкурси пошуково-дослідницьких робіт.

1.8. Обдаровані здобувачі освіти (ОЗО) з творчої групи опановують курс «Основи наукових досліджень», набувають початкових навичок самостійної наукової роботи.

Основні завдання курсу:

- Надати глибокі теоретичні знання про суть наукової діяльності;
- сприяти оволодінню методологією наукового дослідження, поглибленню та творчому переосмисленню навчального матеріалу;
- сприяти напрацюванню студентами навичок самостійної теоретичної та практичної роботи, аналізу спеціальної літератури, знайомству із сучасними методиками, методами та засобами наукового дослідження;
- сприяти розвитку творчого мислення та вміння використовувати отримані теоретичні знання в практичній діяльності; привчити молодь до вживання наукової термінології;
- ознайомити із правилами оформлення результатів досліджень, їх захисту та підготовки до публікації.

1.9. Результатом роботи є написання наукового дослідження. Тематика наукових робіт (рефератів або **пошуково-дослідницьких**) довільна але відповідає профілю секції.

Серед видів наукових досліджень доцільно виокремити:

- *Медичні* (вивчення та систематизація змісту клінічних дисциплін);
- *Фармацевтичні* (вивчення та систематизація змісту фармацевтичних дисциплін),
- *Педагогічні* (вивчення та систематизація змісту дисциплін гуманітарного та соціально-економічного циклів).

1.10. Науковими керівниками студентів можуть бути штатні викладачі коледжу, викладачі-сумісники, а також викладачі медичних коледжів України за клопотанням адміністрації коледжу.

1.11. Щорічно, наприкінці I семестру (третій тиждень грудня), у рамках Всеукраїнської дистанційної науково-практичної конференції: **«Інновації медичної освіти: перспективи, виклики та можливості»**, проводиться перший етап. Пошуково-дослідницькі роботи переможців (I-X місця) рекомендуються для участі у другому (Всеукраїнському) етапі II семестр (третій тиждень січня).

ЕТАПИ НАПИСАННЯ ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ

2.1. Підготовчий етап

2.1.1. Вибір теми дослідження

Пошуково-дослідницька робота починається з вибору теми. Практика показує, що правильно обрана тема – перший крок до успіху. Важливо, щоб тема дослідження була суспільно ваговою, проблемною, відповідала інтересам дослідника, була конкретною і стосувалася однієї з актуальних проблем сучасної медичної науки.

Обираючи тему, необхідно дотримуватись таких основних критеріїв:

- а) *актуальність* – має визначати корисність і доцільність теми наукової роботи;
- б) *оригінальність* – має риси, нехарактерні для вже існуючих робіт;
- в) *перспективність* – зібраний фактологічний матеріал можна розділити на 2-3 роботи; кожна наступна робота має розширювати коло вивчення проблеми;
- г) *забезпеченість джерелами та літературою* – необхідна попередня консультація з фахівцями науково-методичного відділу;
- д) *особиста* зацікавленість темою здобувачем.

Назва теми повинна бути конкретною, узгоджуватися з об'єктом та предметом дослідження. Бажано уникати назвах формулювань типу «Дослідження питання...», «Дослідження деяких шляхів...», «Деякі питання...», «Матеріали до вивчення...» тощо, які не забезпечують необхідної конкретизації у вирішенні обраної проблеми.

Обравши тему роботи, студент має чітко усвідомити, яку головну проблему треба вирішити в ході дослідження. Назва роботи має точно вказувати на основну проблему, бути чітко, коротко й лаконічною сформульованою і точно відповідати змісту роботи.

Якщо молодий науковець не може самостійно обрати тему дослідження, він може звернутися до наукового керівника. Орієнтовна тематика всіх видів наукових робіт для кожної секції розробляється науковими керівниками за попереднім обговоренням з методистом коледжу. Визначившись із темою, студент має зрозуміти сутність пропонованої ідеї, її актуальність і новизну.

2.1.2. Складання програми наукового дослідження

Для успішного написання пошуково-дослідницької роботи необхідно пройти основні етапи роботи:

- Обрати тему роботи, об'єкт і предмет дослідження;
- Скласти детальний план роботи;
- Обрати та проаналізувати наукову літературу з обраної теми;

- Підібрати фактологічний матеріал;
- Обрати методику дослідження матеріалу;
- Визначити першоджерела і наукові методи дослідження;
- Скласти бібліографії майбутнього дослідження;
- Провести експерименти;
- Обробити матеріали дослідження;
- Написати текст наукової роботи (аналіз та узагальнення результатів);
- Оформити структуру тексту роботи;
- Захистити пошуково-дослідницьку роботу.

2.1.3. Визначення мети і завдання роботи

Мета дослідження – це постановка проблеми та окреслення основних шляхів (методів) її розв’язання, це визначення автором своєї стратегії в отриманні нових знань про об’єкт та предмет дослідження. Правильна постановка проблеми показує рівень усвідомлення автором складності тих питань, на які він відповідає у своїй роботі.

Виходячи із загальної мети, слід чітко сформулювати завдання, пов’язані з виявленням найсуттєвіших ознак і внутрішньої структури об’єкта та предмета дослідження.

Мета роботи – виявлення нових фактів або уточнення відомих раніше, але недостатньо досліджених. Мета узагальнена назва того, що планується досягти в процесі роботи. Це конструктивний принцип, який організує та об’єднує весь текст. Мета повинна узгоджуватися з назвою роботи, між метою і кінцевим результатом дослідження має бути тісний зв’язок: поставленої мети необхідно обов’язково досягти.

Реалізація мети досягається через розв’язання низки конкретних, взаємообумовлених дослідницьких завдань.

Завдання:

- Розкривають суть теми дослідження;
- Знаходять своє висвітлення у висновках, які фіксують і узагальнюють результати їх виконання.

Послідовність визначених завдань має бути такою, щоб кожне наступне за принципами логіки впливало з попереднього.

Завдання дослідження полягає у виборі напрямків та шляхів для реалізації мети роботи. Кроки реалізації відображаються в конкретних назвах розділів та параграфів плану роботи і співвідносяться із назвою теми.

Цілий комплекс завдань – це алгоритм безпосередньої моделі всього дослідження або частини більшої програми, зумовлений логікою етапів даного наукового пошуку.

2.1.4. Виділення об'єкта та предмета дослідження

Обов'язковими компонентами дослідження є об'єкт і предмет дослідження. Визначаючи об'єкт та предмет дослідження, необхідно зважати на те, що між ними і темою роботи є логічні зв'язки.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що містить проблемну ситуацію й обране для наукового пошуку. Визначаючи об'єкт, необхідно знайти відповідь на запитання: що розглядається?

Предмет дослідження – міститься в межах об'єкта. Це окремі сторони і властивості об'єкта, той понятійний, безпосередній аспект проблеми, що розглядається відповідно до певної мети як у теоретичному, так і в експериментальному планах. Саме предмет дослідження обумовлює тему пошуково-дослідної роботи, яка виноситься на титульну сторінку як назва.

В об'єкті дослідження визначається загальна сфера наукового пошуку, у предметі дослідження чітко позначається явище, етап чи процес, які мають розглядатися у пошуково-дослідницькій роботі. Визначення предмета дослідження слід розуміти як виокремлення параметрів певного «ракурсу» наукового пошуку, у визначенні основних компонентів характеристики об'єкта дослідження.

2.1.5. Обґрунтування актуальності та новизни наукового дослідження.

При обранні теми основними критеріями повинні бути новизна та актуальність.

Актуальність дослідження конкретної наукової проблеми зумовлюється соціальним замовленням, що відображено у відповідних державних документах, практичними завданнями медичної та педагогічної галузі науки, необхідністю розширення парадигми сучасних уявлень про певні процеси чи явища, недостатнім рівнем розробки окремих аспектів наукової проблеми.

Характеристика *новизни* наукового дослідження подається у вигляді короткої анотації нових наукових положень (рішень), запропонованих автором особисто. Спрямування можливе на:

- а) розкриття практичної новизни (розробка методичних рекомендацій, дидактичних пропозицій, нових форм організації праці);
- б) визначення рівня новизни отриманих теоретичних і практичних результатів, їх місця серед відомих наукових фактів (конкретизація, доповнення, трансформації);
- в) оцінка нових результатів у розгорнутому, аргументованому і чіткому викладі.

У науковій роботі коротко викладаються нові рішення, запропоновані здобувачем особисто, показується відмінність отриманих результатів від

відомих раніше, описується ступінь новизни.

2.2. Складання детального плану роботи

Попередній план складається найчастіше після опрацювання наукової літератури, але під час роботи може коригуватися, доповнюватися, вдосконалюватися. Написання науково роботи без плану неприпустимо. Він допомагає презентувати майбутню роботу композиційно.

Робочий план авторові допомагає скласти його науковий керівник. Керівник також надає наукову допомогу, контролює виконання роботи, вносить необхідні корективи, дає рекомендації щодо доцільності прийняття того чи іншого рішення.

Робочий план має довільну форму. Як правило, це план, що складається з переліку розташованих у колонку рубрик, об'єднаних внутрішньою логікою дослідження даної теми. Такий план дає можливість представити досліджувану проблему в різних варіантах.

На кінцевих етапах роботи складають план-проспект, доцільність якого визначається тим, що через систематичне включення нових даних його можна довести до заключної схеми роботи.

2.3. Вивчення літератури

Вивчення літератури починається відразу після обрання теми. Виконуючи роботу, доводиться читати близько 10-30 книг та статей, і лише деякі увійдуть до бібліографії роботи. Буде корисним, якщо для кожного розділу студент заведе окремий файл чи папку, куди будуть складатися матеріали згідно розділу у відповідності до викладення матеріалу. Після того, як вся література систематизована та опрацьована, треба розмістити її відповідно до плану та виключити зайве.

Звичайно, опрацювання наукових джерел починають з підручної літератури, галузевих енциклопедій та узагальнюючих праць, щоб добре розібратися у визначенні досліджуваного явища, з'ясувати його головні ознаки.

У процесі узагальнення матеріалу слід дотримуватися наукової етики. Неприпустимо перекручувати факти, висувати безпідставні ідеї, чужі думки видавати за власні, використовувати запозичений матеріал без посилань на автора. Кожна цитата, кожна авторська думка дослідників, щоб були використані в тексті наукової роботи, обов'язково мають супроводжуватися посиланням на джерело.

Під час роботи з науковими джерелами слід пам'ятати, що власне дослідження передбачає передусім критичний аналіз досліджуваного джерела. Це

розширює можливості коректного окреслення тих аспектів наукової проблеми, що недостатньо досліджені, і надає можливість точніше виокремити корпус конкретних евристичних завдань. Автор наукового дослідження повинен володіти науковою термінологією для аргументації власного бачення вирішення обраної проблеми. При цьому він має показати вміння оперувати відповідною науковою термінологією, осмислювати ті наукові визначення, які найбільш точно характеризують проблему його дослідження. Слід зауважити, що введення нових термінів потребує глибокого обґрунтування. У науковій роботі, за всієї різноманітності джерел та пріоритетів, важливо дотримуватися вимог комплексного використання джерел.

Для якісного проведення дослідницької роботи необхідно вивчити та дати аналіз раніше опублікованим роботам за темою дослідження. Результати попередніх досліджень відображені в таких наукових роботах: монографії, наукові статті, тези виступів на конференціях, реферати, дисертації, наукові доповіді та звіти.

Робота з джерелами теоретичного характеру та опрацювання практичного матеріалу починається вже під час вибору теми. Перш за все, слід ознайомитися з публікаціями в періодичних виданнях та наукових збірках, звертаючи увагу, по-перше, на тематику статей, їхній зміст, по-друге, на посилання, зроблені у статтях (в подальшому це допоможе у підборі наукової літератури для написання теоретичного розділу роботи). Наступним етапом є вивчення праць, на які посилаються автори статей. Документальні джерела наукової інформації розподіляються за такими групами:

- Наукові видання: авторські та колективні монографії;
- Недруковані джерела: архівні документи, світлини, звіти;
- Періодичні видання: журнали, газети, збірки статей, науково-популярні видання, матеріали наукових конференцій та круглих столів, наукові записки;
- дисертації, автореферати дисертацій;
- інформаційні та статистичні видання: бюлетені;
- довідкова література: енциклопедії, словники, довідкові видання;
- бібліографічні видання: тематичні збірки наукових видань.

Ці видання є в бібліотеках: Обласній медичній бібліотеці та науковій бібліотеці Запорізького державного медичного університету. Полегшити роботу щодо пошуку та підбору літератури можуть систематичні, алфавітні та предметні каталоги, бібліографічний відділ. Для підбору періодичної літератури варто звернутися до переліку статей, опублікованих у плані календарного року видавництв та науково-дослідних інститутів, розміщеному

наприкінці останнього номера журналу за кожний рік видання.

Слід зазначити, що кожне із згаданих джерел має свої переваги й недоліки. Наприклад, монографія є більш глибоким і цілісним аналізом явища, що досліджується, однак, потрібно мати на увазі, що за 2-3 роки, що пішли на підготовку видання книги, дані, які містяться в ній, можуть застаріти.

Журнали містять найновішу інформацію, але вони є менш зорієнтовані за визначеною тематикою. Матеріали щодо обраної теми можуть бути розміщені по різних журналах.

На сьогодні додатковим і актуальним джерелом інформації є новітні комп'ютерні технології. Доступ до Інтернету та його використання є бажаною умовою написання дослідницької роботи за умови критичного ставлення до розміщених в Інтернеті матеріалів.

2.3.1. Добір фактологічного матеріалу, обробка й критичний аналіз результатів дослідження

Фактологічний матеріал збирається паралельно з опрацюванням наукової літератури. Основними його джерелами для наукових робіт є оригінальні тексти (наукові, науково-популярні, листи тощо), словники, анкетування. Комбінування використаних джерел різних типів посилює достовірність держаних результатів.

Для всіх досліджень важливо, щоб використані джерела точно відповідали поставленим завданням і співвідносилися з темою наукової роботи. Фактологічний матеріал найзручніше записувати на окремих картках або систематизувати у комп'ютері із обов'язковим зазначенням джерела.

Наукові міркування будуються на аналізі фактологічного матеріалу. Необхідно пам'ятати, що робота не повинна носити абстрактний характер. Не слід допускати без системного нагромадження фактів без їх критичного осмислення, аналізу узагальнення.

ВИДИ НАУКОВОЇ РОБОТИ (РЕФЕРАТ, ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА, НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТИ)

Наукові роботи студентів заступенем складності та мірою поступового ускладнення досліджень розподіляються на такі види: реферат, реферативно-дослідницька робота, пошуково-дослідницька робота та науково-дослідницька робота.

Реферат – короткий виклад основного змісту наукової праці чи низки праць, що були опрацьовані студентами у межах певної теми, з аналізом можливих шляхів вирішення наукової проблеми. Реферат також містить висловлення власних міркувань автора щодо цієї проблеми. Якщо реферат цих ознак немає, то він є лише конспектом опрацьованих публікацій.

Підготовка реферату – перший етап набуття науково-дослідницьких умінь та навичок студентів. Робота над рефератом спрямована на:

- Формування умінь самостійно знаходити й вивчати наукову літературу, використовуючи цей матеріал для підготовки огляду наукових праць, пов'язаних з медициною вивчення певних теоретичних питань;
- Розвиток умінь реферування: розвиток базисних умінь наукової роботи (ознайомлення з довідковою літературою, складання списку використаної літератури, формулювання висновків);
- Розширення світогляду в студентів та поглиблення їхніх знань з певної навчальної дисципліни;
- Оволодіння основами наукового писемного викладу;
- розвиток умінь щодо встановлювання зв'язку даної науки з іншими науками та визначення характеру зв'язку.

До другого етапу Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інновації медичної освіти: перспективи, виклики та можливості» реферативні роботи не приймаються.

Реферативно-дослідницька робота

Самостійна письмова наукова робота реферативно-дослідницького характеру передбачає глибше, порівняно з рефератом, вивчення конкретної наукової проблеми і з обов'язковим самостійним науковим пошуком і фіксуванням його результату.

Метою наукових робіт реферативно-дослідницького характеру є:

- поглиблення знань студентів з актуальних проблем певної науки;
- стимулювання здобувачів до самостійного наукового пошуку;
- формування дослідницьких та аналітичних умінь студентів;
- подальший розвиток умінь та навичок самостійного критичного аналізу наукових джерел;
- розвиток умінь аналізувати наявні напрацювання з обраної тематики та узагальнювати власні спостереження;
- формування навичок практичної реалізації результатів дослідження проблеми в самостійно виконаних розробках.

Пошуково-дослідницька робота

Науково-дослідницька робота повинна мати пошуковий характер, бути спрямованою на дослідження актуального проблемного питання, що має елементи практичної новизни. Метою написання науково-дослідницької роботи є:

- стимулювання здобувачів до самостійного наукового пошуку;
- подальший розвиток умінь самостійного критичного аналізу наукових джерел;
- стимулювання розвитку аналітичного мислення студентів (навичок та вмінь систематизувати, аналізувати, зіставляти й узагальнювати різні історичні джерела, характеризувати конкретний матеріал, формулювати висновки);
- поглиблення знань студентів з актуальних проблем конкретної науки;
- формування дослідницьких умінь з здобувачів;
- формування вмінь практичної реалізації результатів дослідження обраної проблеми в самостійно виконаних роботах.

Необхідним компонентом науково-дослідницької роботи пошукового характеру є виконання дослідницького (пошукового) завдання.

Науково-дослідницька робота

Науково-дослідницька робота – самостійне наукове дослідження студентів експериментального або теоретично-прикладного характеру.

У роботі розглядається певна наукова проблема, узагальнюються та критично осмислюються теоретичні основи дослідження, обґрунтовуються його мета і конкретні теоретичні та практичні завдання, визначається методика дослідження, аналізується конкретний фактичний матеріал, узагальнюються основні результати дослідження, його новизна, теоретичне й практичне значення, акцентується увага на авторських версіях розв'язання наукових проблем.

Виконання науково-дослідницької роботи – творчий процес, метою якого є:

- розширення теоретичних знань студентів з проблем, що є об'єктом дослідження;
- систематизація й аналіз сучасних наукових теоретичних і практичних знань;
- застосовування засвоєних знань при вирішенні конкретних наукових завдань;
- удосконалення навичок самостійної роботи з науковою літературою;
- формулювання та аргументація власної позиції автора.

Науково-дослідницька робота, як правило, складається з двох розділів, один з яких становить теоретичну частину, а інший – практичну (експериментальну) частину.

У роботі студент повинен продемонструвати різні аспекти дослідницької проблеми та скласти огляд використаних джерел та літератури за темою, вибір напрямків досліджень, виклад загальної методики й основних методів досліджень, а також теоретичні засади дослідження. Огляд наукової літератури за темою повинен показати ґрунтовне знайомство дослідника зі спеціальною літературою, його вміння систематизувати наукові та писемні джерела, критично їх розглядати, виділяти основне, оцінювати раніше зроблене та розглянуте іншими дослідниками, визначати головне в сучасному стані рівня дослідження теми.

Матеріали такого огляду варто систематизувати у визначеному логічному зв'язку і послідовності, і тому перелік робіт та їх критичний розбір не обов'язково давати тільки в хронологічному порядку їх публікації. Перша теоретична частина є не просто логічним викладом усього, що вдалося знайти авторові у науковій літературі, періодичних виданнях тощо, а висвітленням найважливіших питань досліджуваної теми, повного розгляду яких вимагають завдання дослідження. Цей етап автор науково-дослідницької роботи проходить з метою вироблення власного погляду на обрану проблему.

Слід звернути увагу на той факт, що теоретичний розділ науково-дослідницької роботи – це не великий реферат за обраною темою, а, насамперед, дослідження.

Практична або експериментальна частина науково-дослідницької роботи складається з певних обов'язкових параграфів. На початку цієї частини сформулюються тільки конкретні завдання, які стосуються безпосередньо практичної частини. Завдання необхідно представити таким чином, щоб отримані результати виглядали як звіти про виконану роботу із заявленого напрямку. Виклад отриманих результатів має бути чітким, максимально повним. За необхідності можливе використання різних прийомів у представленні фактологічного матеріалу: таблиці, графіки, діаграми, схеми

тощо. У висновках практичної або експериментальної частини надаються найбільш суттєві результати. Висновки необхідно формулювати таким чином, щоб вони розкривали сутність вирішення поставлених завдань дослідження.

ВИМОГИ ДО ТЕКСТУ НАУКОВОЇ РОБОТИ

4.1. Мова і стиль наукової роботи

Наукова робота – серйозне дослідження, тому рівень підготовки студента для її написання повинен бути високим. Мові і стилю важливо приділити окрему увагу. Якостями, котрі визначають культуру наукової мови, є точність, ясність і стислість.

Мова і стиль наукової роботи склалися під впливом так званого академічного етикету, сутністю якого є інтерпретація власної і запозичених точок зору з метою обґрунтування наукової істини.

Най характернішою ознакою писемної наукової мови є формально-логічний спосіб викладу матеріалу. Це знаходить своє відображення у всій системі засобів мови. Науковий виклад складається головним чином з роздумів, метою яких є доведення істини, виявленої у результаті дослідження фактів дійсності.

Науковий текст характеризується тим, що його складають лише точні, отримані в результат і тривалих спостережень і наукових експериментів відомості та факти. Це обумовлює і точність їх словесного вияву.

Діловий і конкретний характер опису явищ, які вивчаються, фактів і процесів майже повністю виключає емоційні забарвлені слова та вигуки. У науковій мові вже досить чітко сформувалися певні стандарти викладення матеріалу.

Стиль писемної наукової мови – безособовий монолог. Тому виклад, звичайно, йде від третьої особи, бо увага зосереджена на змісті та логічній послідовності повідомлення, а не на суб'єкті. Авторське «я» ніби відступає на другий план.

В останні роки стало не писаним правилом у науковій роботі замість «я» використовувати «ми». Справді, вираз авторства через «ми» дає змогу відобразити власну думку як думку певної групи людей, наукової школи чи наукового напрямку. І це цілком зрозуміло, оскільки сучасну науку характеризують такі тенденції, як інтеграція, колективність, творчість, комплексний підхід до вирішення проблем. Займенник «ми» та його похідні якомога краще передає ці тенденції.

Стислість – необхідна й обов'язкова умова наукової мови. Реалізація цієї умови означає вміння уникнути непотрібних повторів, надмірної

деталізації і словесного переобтяження тексту. Треба намагатися не тільки точніше, але й стисліше донести сутність справи.

Багатослів'я або надмірність найчастіше виявляється у вживанні зайвих слів. До надмірності мови слід віднести і вживання без потреби слів іноземного походження, які дублюють українські і тим самим не виправдано ускладнюють вислів. Інший різновид багатослів'я – тавтологія, тобто повторення одного й того ж іншими словами.

Дослідницька робота пишеться в *науковому стилі*. Це не поема з її образами і настроями, а серйозний твір, у якому немає місця для емоцій.

Писемна наукова мова має чисто стилістичні особливості. Об'єктивність викладу – основна її стилістична риса. Обов'язковою вимогою об'єктивності викладу матеріалу є також вказівка на джерело повідомлення, автора висловленої думки чи якогось виразу. У тексті цю умову можна реалізувати за допомогою спеціальних вставних слів і словосполучень («за повідомленням», «за відомостями», «на думку», «заданими», «на нашу думку») або цитат.

Цитування – дослівне відтворення тексту джерела зі збереженням усіх розділових знаків. Цитата в роботі дослідника береться в лапки і на ній обов'язково подається посилання. Воно може бути внутрішньо-текстовим або зовнішнім.

Мовленнєві кліше. Кожна сфера людської діяльності має свій набір мовних формул – штампів, кліше, вживання яких більш-менш обов'язкове в певних ситуаціях. У побуті це привітання, прощання, вираження подяки, в офіційній сфері – формули усного і писемного етикету.

Мета текстові одиниці – мовні формули наукового стилю. Вони вживаються для того, щоб пов'язати частини тексту, допомагають висловити авторську оцінку інформації, вказують на джерело повідомлення тощо. Наведена таблиця використання мета текстових операторів завжди допоможе вам у найскладніших ситуаціях мовної творчості.

<i>Ви хочете:</i>	<i>Ви можете використати Такі мета текстові одиниці:</i>
Наголосити на чомусь, привернути увагу читача до важливих, на вашу думку, моментів	особливо важливо вказати тут те, що; розглянемо тепер приклад; перейдемо (перейдемо) до питання; навіть; лише; тільки

<p>Поєднати частини інформації</p>	<p>і;також; при цьому; притому; до речі; крім того; більше того; разом з тим; між іншим; цікаво відзначити, що; інакше кажучи; словом; яку же було зазначено; як було показано; як було доведено;згідно з цим; відповідно до цього</p>
<p>Висловити оцінку (впевненість або сумнів)</p>	<p>очевидно, що; зрозуміло; ясна річ; напевно, напевне; без сумніву, без сумнівів; безперечно, безсумнівно; не викликає сумнівів той факт, що; не потребує доведення; цього цілком досить, щоб довести; звичайно; можливо; мабуть</p>
<p>пояснити, уточнити, виділити щось</p>	<p>наприклад; зокрема; а саме; навіть; точніше кажучи; іншими словами; словом; причому; крім того; справа (річ) от у чому; йдеться проте,що; у результаті можна прийти до такого висновку</p>
<p>узагальнити, зробити висновок</p>	<p>отже; словом; зрештою; що й треба було довести; можна зробити висновок про; у результаті можна прийти до висновку про те, що; на закінчення є підстави стверджувати, що; сутність викладеного дає підстави стверджувати про; на основі цього ми переконуємось у тому, що; узагальнюючи сказане; зі сказаного впливає, що; ці дані свідчать проте, що</p>
<p>Розподілити інформацію вказати на час, послідовність</p>	<p>по-перше; по-друге; з одного боку;з іншого боку</p>
<p>відобразити зіставлення й протиставлення частин інформації; показати причину (умови) і наслідок</p>	<p>тепер; тоді; потім; спочатку; по-перше; раніше вже йшла мова про; насамперед; передусім; почнемо з того,що; перейдемо до питання; перш за все; на завершення</p>

4.2. Форматування тексту (обсяг, шрифт, інтервал та береги роботи)

Обсяг пошуково-дослідницької роботи – до 20 сторінок машинопису (комп'ютерного набору). В деяких випадках, якщо це обґрунтовано темою роботи, дозволяється збільшити об'єм до 25 сторінок. Текст роботи повинен бути надрукований чорним кольором, чітко, з однаковою щільністю тексту, зі звичайним накресленням. Жирний та з курсивом текстом дозволяється використовувати тільки на титульній сторінці, а також у назвах розділів, підрозділів. Текст набирають у текстовому редакторі Word. Роботу друкують шрифтом Times New Roman, розмір якого – 14 пт, міжрядковий інтервал – 1,5. Береги становлять 2,0 см. Текст слід роздруковувати лише з одного боку аркуша формату А4.

4.3. Оформлення заголовків

Заголовки структурних частин пошуково-дослідницької роботи, такі як «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами. Кожну структурну частину наукової роботи починають з нової сторінки. Заголовки підрозділів – маленькими літерами (перша літера – велика) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять.

4.4. Нумерація сторінок

Нумерація сторінок, розділів, підрозділів, малюнків, таблиць здійснюється арабськими цифрами без знаку №. Перша сторінка наукової роботи – титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок, але на ньому номер не проставляється. На наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті без крапки в кінці.

У плані й в основному тексті назва й нумерація розділі вдрукуються великими літерами симетрично до тексту. Номери розділів можуть вказуватися окремим рядком над відповідним заголовком (РОЗДІЛ I), після номера крапка не ставиться. Якщо назва розділу наводиться в одному рядку із номером цього розділу, тоді після номера ставиться крапка (РОЗДІЛ.).

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад:

«2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу.

4.5. Правила цитування та посилання на використані джерела

Цитата — дослівне відтворення тексту джерела зі збереженням усіх розділових знаків Цитата в роботі дослідника береться в лапки і на неї обов'язково подається посилання. При цьому важливо, щоб цитований

(вставлений) текст однозначно ідентифікувався як вставлений (тобто як частина іншого тексту). Цитати прийнято оформлювати в лапках («»). Дослівне цитування тексту прийнято в науковій літературі для передачі думки автора без викривлень.

При умові правильного оформлення цитати та посилання на джерело, цитування не є плагіатом.

Загальні вимоги до цитування такі:

- Текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий в джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання;
- цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручування думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, наприкінці);
- кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;
- цитування не повинно бути ні надмірним, ні недостатнім, бо це знижує рівень наукової праці: надмірне цитування створює враження компілятивності праці, а недостатнє – знижує наукову цінність викладеного матеріалу.

Коли використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел, які мають велику кількість сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць джерела, на яке дано посилання в роботі.

Посилання в тексті роботи на джерела роблять згідно з їхнім переліком у квадратних дужках, наприклад, «...у працях [1-7]...».

Приклад:

Цитата в тексті: «Фармацевтичний працівник дотримується на робочому місці зазначених положень ... » [7].

7.Кілеєва О.П.Фармацевтична опіка. Запоріжжя, 2021.С.83.

4.6. Скорочення

У наукових працях часто зустрічаються скорочення. Це частина слова, або усічене ціле слово. Такий скорочений запис слів і словосполучень використовується для зменшення обсягу тексту з метою дати максимум інформації.

Для утворення таких слів використовуються три основних способи:

- 1) залишається тільки перша (початкова) літера слова (рік – р.);
- 2) залишається частина слова, відкидається закінчення та суфікс (рисунок – рис.);
- 3) пропускається кілька літер у середині слова, замість яких ставиться дефіс (університет – ун-т).

У науковому тексті трапляються такі види скорочень:

- 1) літерні аббревіатури;

- 2) складноскорочені слова;
- 3) умовні графічні скорочення за початковими літерами слів;
- 4) умовні графічні скорочення за частинами слів та початковими літерами.

Використовуються такі умовні скорочення:

а) після перерахування (іт. ін. – і таке інше, і т.д. – і так далі, і т. п. – і тому подібне);

б) при посиланнях (див. – дивись);

в) при позначенні цифрами століть і років (ст. – століття, р. – рік, рр. – роки). Існують також такі загальноприйняті скорочення: т. – том, н.е. – наша ера, м. – місто, обл. – область, с. – сторінки, акад. – академік, доц. – доцент; проф. – професор).

Слова «та інші», «і таке інше» всередині речення не скорочують. Не допускається скорочення слів «так званий» (т.з.), «наприклад» (напр.).

Використовуються скорочення при складанні бібліографічного списку літератури. Тут також прийняті певні правила. Так, вказуючи місце видання того чи іншого джерела, всі назви міст пишуться повністю, крім: Харків, Київ, Дніпро – пишеться тільки перша літера (велика) з крапкою – Х., К., Д..

Скорочено пишуться і назви деяких наукових періодичних видань.

4.7. Основні вимоги до бібліографічного опису наукової літератури

Список використаних джерел – це елемент бібліографічного апарату, який містить опис використаних джерел за бібліографічними параметрами й розміщується в кінці роботи. Згідно з вимогами стандартів, уміщених у документах ВАК України, список використаних джерел слід укласти в алфавітному порядку заголовків, прізвищ авторів або перших осіб у списку авторських груп.

Усі джерела вказуються тією мовою, якою вони видані. Перелік літератури в науковій праці, його кількісний та якісний склад свідчить про обсяг використаних автором джерел та слугує показником рівня вивчення стану досліджуваної проблеми і навичок роботи з науковою літературою.

Перелік використаної літератури умовно складається з декількох частин:

- 1) Першоджерела (літописи, писемні джерела стародавніх авторів);
- 2) Україномовні джерела;
- 3) Архівні джерела, кіно-, фото-, фонові документи;
- 4) Іншомовні джерела;
- 5) монографії;
- 6) періодичні видання;
- 7) мемуарна література;
- 8) наукові Інтернет-джерела.

Окремо подається список скорочень назв джерел, який укладається з

обов'язковим зазначенням умовного скорочення назви праці, відповідно до загальних правил укладання списку використаних джерел.

Важливо правильно оформити бібліографію. Неможна приблизно визначити літературу за назвою, прізвищем автора. В описі книги повинна бути точність відповідно до вихідних даних, до яких належать: ініціали й прізвище автора (авторів), назва книги, видавництво, рік видання, обсяг книги. Література, використана у науковій роботі, подається одним списком, у якому джерела розташовуються у алфавітному порядку і оформлюються відповідно до сучасних бібліографічних вимог. У список вносяться джерела, що цитувалися в роботі, а також ті, на які були посилання і дотичні до теми дослідження опрацьовані студентом.

Державні стандарти України (ДСТУ) до оформлення наукових робіт
ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання / Нац. стандарт України. Вид. офіц. – [Уведено вперше ; чинний від 2016-07-01]. К.: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 17 с. Цей стандарт є регламентуючим документом для оформлення бібліографічних посилань та бібліографічних списків посилань у наукових роботах. Він установлює основні види бібліографічних посилань, загальні положення щодо їхнього складу й структури, а також правила складання та розміщування в документах (виданнях, депонованих документах тощо). Стандарт поширюється на бібліографічні посилання в опублікованих і неопублікованих документах незалежно від носія інформації.

Для усунення допущених Інститутом стандартизації розбіжностей між наведеними в ДСТУ 8302:2015 прикладами та правилами самого стандарту, Книжкова палата України імені Івана Федорова розробила поправки до національного стандарту та оприлюднила повідомлення **Про внесення поправок у ДСТУ 8302:2015 "Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання.** Поправки до національного стандарту опубліковано в офіційному друкованому виданні НОС: **Інформаційний покажчик стандартів, 2016, №12 (408), С. 103** та внесений в текст.

ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1-2003, ІДТ)

ДСТУ 3017:2015. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять. – На заміну ДСТУ 3017–95; чинний від 2016-07-01. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. IV, 38с. (Інформація та документація).

ДСТУ 3008-2015. Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання. На заміну ДСТУ 3008–95; чинний з 2017–07–01. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 26 с.

ДСТУ 3582:2013. Інформація та документація. Бібліографічний опис.

Скорочення слів і словосполучень в українській мові. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ) / Нац. стандарт України. Вид. офіц. [На заміну ДСТУ 3582–97; чинний від 2013–08–22]. К.: Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с.

ДСТУ 6095:2009. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Правила скорочення заголовків і слів у заголовках публікацій (ГОСТ 7.88-2003, MOD).

ДСТУ 7093:2009. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Скорочення слів і словосполук, поданих іноземними європейськими мовами (ГОСТ 7.11-2004, MOD; ISO 832:1994, MOD).

Завантажити документи можна за посиланням:
http://lib.zsmu.edu.ua/upload/intext/dstu_8302_2015.pdf.

Для джерел, узятих із мережі Інтернет, необхідно завжди вказувати дату появи конкретного матеріалу. Дата доступу досить важлива, адже постійні зміни, оновлення бази даних, відсутність архіву тощо можуть створити різні версії матеріалу або й загалом його відсутність через певний час.

4.8. Ілюстрації та таблиці

Ілюструють наукові роботи, виходячи із певного загального задуму, за ретельно продуманим тематичним планом. Кожна ілюстрація має відповідати тексту, а текст – ілюстрації. Назви ілюстрацій розміщують після їхніх номерів. За необхідності ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (під малюнковий підпис).

Основними видами ілюстративного матеріалу в наукових роботах є: фотографія, схема, таблиця, креслення, малюнок, діаграма.

Фотографія – найбільш переконливий і достовірний засіб наочної передачі дійсності. Вона застосовується тоді, коли необхідно з документальною точністю зобразити предмет або явище зі всіма його індивідуальними особливостями. Фотографія – це не тільки ілюстрація, а й науковий документ (зображення ландшафту, розташування об'єктів спостереження). Номер, назва та пояснювальні підписи розміщуються під нею.

Схема – це зображення, котре передає зазвичай за допомогою умовних позначень і без збереження масштабу основну ідею процесу і показує взаємозв'язок їх головних елементів. На схемах обов'язково витримують товщину ліній зображення основних і допоміжних, відкритих і закритих від спостереження деталей і товщину ліній їхнього зв'язку.

4.9. Оформлення додатків

У кінці наукового дослідження мають бути додатки. Наповненням для додатків є: фото, малюнки, схеми, графіки, діаграми, копії документів, копії

листів, цитати, анкети, записи інтерв'ю, які є ілюстрацією до тексту роботи, друкуються на окремих аркушах і повинні мати заголовки. У тексті повинні бути посилання на додатки.

Слово «Додаток» подається у правому верхньому куті з нумерацією (якщо додатків декілька), але без позначки №, наприклад: «Додаток 1». Додатки слід подавати після списку використаних джерел. Кожен додаток оформляють на новій сторінці, заголовок якого друкуються в горі з великої літери.

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ РОБОТИ

Студентська пошуково-дослідницька робота за змістом і формою має бути самостійним твором з елементами наукового дослідження і відповідати вимогам до наукової роботи.

5.1. Структура наукової роботи.

Наукова робота складається з:

- Титульного аркуша;
- Листа із назвою;
- змісту;
- вступу;
- основної частини:

Розділ I. Назва (теоретичні основи)

1.1.

1.2.

1.3.

Висновки (без написання слова «висновки»)

Розділ II. Назва

1.1.

1.2.

1.3.

Висновки (без написання слова «висновки»)

Загальних висновків;

Списку використаних джерел та літератури;

Додатків;

Тез.

Особливу увагу слід приділити змісту тез та його оформленню.

5.2. Зміст та оформлення наукової роботи.

Титульний лист – це перша сторінка роботи. У ньому повинні бути вказані:

- назва: Міністерство охорони здоров'я України
- назва: Медичний фаховий коледж Запорізького державного медичного університету
- назва секції: медицина, фармація або педагогіка, на яку направляється робота;
- назва базової теоретичної дисципліни;
- назва гуртка;
- тема наукової роботи;
- відомості про автора (ПІБ, група, контактні телефони здобувача; науковий керівник: ПІБ, посада, наукове звання, контактний телефон);
- рік подання роботи на конкурс.

Тези – стисло сформульовані основні положення тексту.

Тези викладаються у довільній формі. Вони дають стисло характеристику змісту пошуково-дослідницької роботи, визначаються актуальність, науково-теоретична основа, мета, завдання, об'єкт та предмет дослідження, огляд проблеми, методи наукового дослідження, практична значимість результатів, висновки за отриманими результатами. Обсяг – 2-3 сторінки друкованого тексту. Робота подається вдрукованому та електронному вигляді.

Зміст подають на початку роботи. У ньому визначається план роботи. Він містить найменування та номери початкових сторінок усіх структурних компонентів роботи: вступу, розділів і підрозділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків.

У **вступі** обґрунтовується вибір теми, її актуальність з точки зору своєчасності і соціальної значущості; визначається об'єкт, предмет, мета й конкретні завдання та методи дослідження, бібліографічний огляд проблеми, подається структура роботи.

Використовуючи критичний аналіз і порівняння з існуючими науковими розробками означеної проблеми, автор повинен довести доцільність подальше дослідження даної теми на сучасному етапі розвитку науки. Для цього складається короткий огляд літератури, де стисло розкривається рівень наукового дослідження обраної наукової теми.

Обов'язковим елементом вступу наукової роботи є перелік наукових методів дослідження та обґрунтування доцільності їх застосування у процесі пошуку та аналізу фактологічного матеріалу і є необхідною умовою

для досягнення заявленої в роботі мети.

Завершує вступ загальна характеристика структури пошуково-дослідницької роботи. У цьому параграфі дається стислий зміст кожного структурного розділу.

Основна частина включає 2 або 3 розділи, перший присвячений огляду історіографії наукових розробок з обраної проблеми, що вже існують, другий має дослідницький характер. Кожний розділ закінчується стисло викладеними й узагальненими висновками. Перший розділ складається з порівняльного аналізу опрацьованої наукової літератури згідно поставлених автором завдань у досягненні мети дослідження та авторських висновків з визначенням перспектив подальшого дослідження проблеми. Другий розділ містить опис виконаного власного дослідницького завдання автором, це передбачає виклад отриманих результатів. Особливе значення у викладі матеріалів відіграє лаконічність, точність, логічність, доступність матеріалу. Наукова робота не повинна перетворюватись на переписування окремих сторінок із джерельної бази, надмірне цитування, механічний переказ чужих думок, без декларації власної точки зору. Використання цитат повинно виправдовуватись інформаційною доцільністю. Максимальний обсяг основної частини складає 15-16 сторінок друкованого тексту.

У **висновках** узагальнюються основні теоретичні й практичні результати дослідження, що ґрунтується на виконанні задекларованих завдань. Заключні висновки виконують роль логічного завершення проведеного дослідження в цілому. Висновок пошуково-дослідницької роботи складається: з висвітлення актуальності поставленої в роботі проблеми, з позиції закінченого дослідження, з висвітлення та формулювання основних підсумків виконаної роботи. У висновках слід обов'язково зазначити, яка мета була досягнута та які завдання були виконані, визначаються перспективи дослідження та можливість практичного застосування отриманих результатів.

Після загальних висновків прийнято вміщувати **бібліографічний список** використаних джерел та літератури. Автор роботи повинен посилатися на першоджерела, книги, статті, ідеї чи висновки, які використано в дослідженні. Такі посилання дають змогу відшукати документи і перевірити достовірність цитування певних наукових досліджень.

У **додатках** подаються переважно ілюстративні матеріали: графіки, таблиці, малюнки, фотографії. Ця частина присвячена допоміжним та додатковим матеріалам, які при розміщенні їх у тексті основної частини можуть привести до його перевантаження. Відсутність у роботі частини «Додатки» не впливає на якісну цінність наукового дослідження. Кількість сторінок цієї частини не враховується при визначенні обсягу наукової роботи.

РЕЦЕНЗІЇ

Рецензія надається наукових керівником.

Зміст рецензії має відображати результати аналізу й оцінки роботи з таких питань:

- актуальність та складність обраної теми;
- самостійність та повнота викладу матеріалу;
- ступінь обґрунтованості положень дослідження;
- достовірність наукових тверджень;
- відповідність результатів дослідження меті та завданням роботи;
- аргументованість висновків;
- стиль та грамотність оформлення роботи.

У рецензії на пошуково-дослідницьку роботу мають бути висвітлені ті ж питання, що й у відгуку наукового (педагогічного) керівника.

Оцінка наукових досліджень та їх результатів має бути об'єктивною та відображати як позитивні, так і негативні аспекти роботи. Зокрема в рецензії подають зауваження щодо змісту дослідження, наголошують на висновках і твердженнях, що викликають сумніви, пропонують рекомендації щодо подальшого розв'язання поставленої проблеми дослідження, вказують неможливі шляхи практичного застосування результатів дослідження.

ЗАХИСТ ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ

Захист наукового дослідження – завершальний етап науково-дослідницьких робіт студентів Медичного фахового коледжу Запорізького державного медичного університету. Це процедура прилюдного оголошення основних висновків підготовлених досліджень. Усі учасники та члени організаційного комітету можуть виступати як опоненти. Підчас захисту студент може пересвідчитись, якою мірою він оволодів проблемою, які в нього залишилися прогалини тощо.

Захист відбувається (третій тиждень грудня поточного навчального року) таким чином:

- 1) конкурсант виступає з доповідями за темою дослідження;
- 2) відповідають на поставлені запитання;
- 3) уважно слухають виступи інших здобувачів, беруть активну участь у дискусії.

Для розкриття теми наукової роботи кожному учаснику конкурсу-захисту надається 7 хвилин. За цей час необхідно розкрити актуальність,

означити мету дослідження, завдання, які були виконані для досягнення мети, предметі об'єкт пошуково-дослідницької роботи, наукові методи дослідження, які були використані під час роботи, проаналізувати сучасний рівень дослідження обраної проблеми; порівняти власні результати досліджень з уже відомими.

Рекомендації доповідачам:

1. Доповідь має бути короткою та лаконічною.
2. Завдання доповідача – зацікавити слухачів, оприлюднити головні тези роботи.
3. Для досягнення поставленої мети треба продумати:
 - форму та зміст виступу;
 - як спровокувати присутніх до дискусії (риторичні запитання, зіставлення фактів, інтонаційні засоби);
 - які ілюстративні матеріали потрібні для візуалізації виступу;
 - електронна презентація повинна ілюструвати доповідь, а не дублювати її.
4. Мова має бути грамотною (багатослів'я, повторення спільнокореневих слів, слова-паразити, мовні штампи).

Готуючи доповідь, враховуйте, що за 7 хвилин у нормальному темпі можна виголосити 3 сторінки друкованого тексту. Тому слід все продумати, щоб вкластися у відведений час.

Виступ має бути чітко структурований і складатися з таких частин:

- вступ, в якому презентується актуальність, мета та завдання дослідження;
- визначається об'єкт, предмет та наукові методики дослідження;
- аналізується фактологічний матеріал роботи і підтверджується конкретними прикладами та фактами;
- наводяться загальні висновки.

Починати виступ слід зі звернення до присутніх: «Вельмишановні члени організаційного комітету, шановні викладачі та здобувачі освіти та усі присутні! Дозвольте запропонувати Вашій увазі результати наукового дослідження на тему...». Презентуючи результати своєї роботи в основній частині виступу. Доцільно продумати аргументи наведені у тезах, ілюструючи окремі положення (схеми, таблиці, малюнки, плакати, слайди, відеоматеріали, тощо). Завданням висновків є зв'язати початок і кінець виступу та підсумувати сказане. Наприкінці виступу треба подякувати усім присутнім за увагу. Під час захисту особливого значення набуває темп мовлення та інтонація того, хто виступає. З цією метою варто у тексті доповіді виділити ключові слова, які підпадають під наголос, розставити необхідні паузи, вдома прохронометрувати тривалість виступу, потренуватись декілька разів, щоб забезпечити вільне володіння матеріалом під час захисту.

Відповіді на поставлені після виступу питання мають бути конкретними, лаконічними і вичерпними.

Звертаємо Вашу увагу на необхідність активної участі у дискусії (доречно сформульовані запитання, володіння науковою термінологією). За участь у ній учасники конкурсу – захисту отримують додаткові бали.

При захисті наукового дослідження оцінюється:

1. Аргументація вибору теми з урахуванням власного вкладу дослідника.
2. Чіткість, логічність викладання матеріалу.
3. Повнота і вичерпність відповідей. Культура мовлення.
4. Доцільність, якість, вміння використовувати наочні матеріали.
5. Активна, кваліфікована участь у дискусіях (якість питань з виголошеної теми).

Пам'ятка доповідачу

1. Бережіть голос. Уникайте пиття холодних напоїв, розмов на морозі, голосних вигуків.
2. Зовнішній вигляд, поведінка та манера спілкування повинні відповідати конкретній ситуації.
3. Перед виступом привітайте всіх присутніх.
4. Не показуйте своє хвилювання.
5. Ваші пози, жести, міміка не повинні привертати надмірної уваги.
6. Станьте зручніше, огляньте слухачів, глибоко вдихніть і в повільному темпі починайте говорити.
7. Не говоріть, коли стоїте до слухачів спиною, записуючи щось на дошці.
8. Пристосуйте свій голос до умов захисту.
9. Занадто тиха доповідь справляє враження невпевненої у своїх силах людини, занадто голосна – агресивність людини.
10. Коли треба подивитися в текст виступу, опустіть очі, не нахилиючи голови. Чергуйте довгі речення з короткими.
11. Не забувайте, що порівняння, прикладний малюнок допомагають краще зрозуміти виступ.
12. Під час доповіді використовуйте указку.
13. Робить логічні паузи, але не затягує виступ. Порушення регламенту може викликати протест аудиторії.
14. Будьте тактовні і коректні, відповідаючи на запитання.
15. Враховуйте деякі особливості людської уваги:
 - Конкретний матеріал привертає увагу більше, ніж абстрактний;
 - Люди звичайно зосереджуються краще на моментах, які промовець підкреслює;
 - реальний діалог активізує слухачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Матеріали офіційного сайту Національної Академії наук України. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/pages/default.aspx>.
2. Наукова бібліотека Запорізького державного медичного університету. URL: <http://lib.zsmu.edu.ua/>.